OVER SUCCESVOLLE DOORSTROOM EN KETENSAMENWERKING

Dit is het Toptraject

FOTO: ANDREW NEEL | UNSPLASH

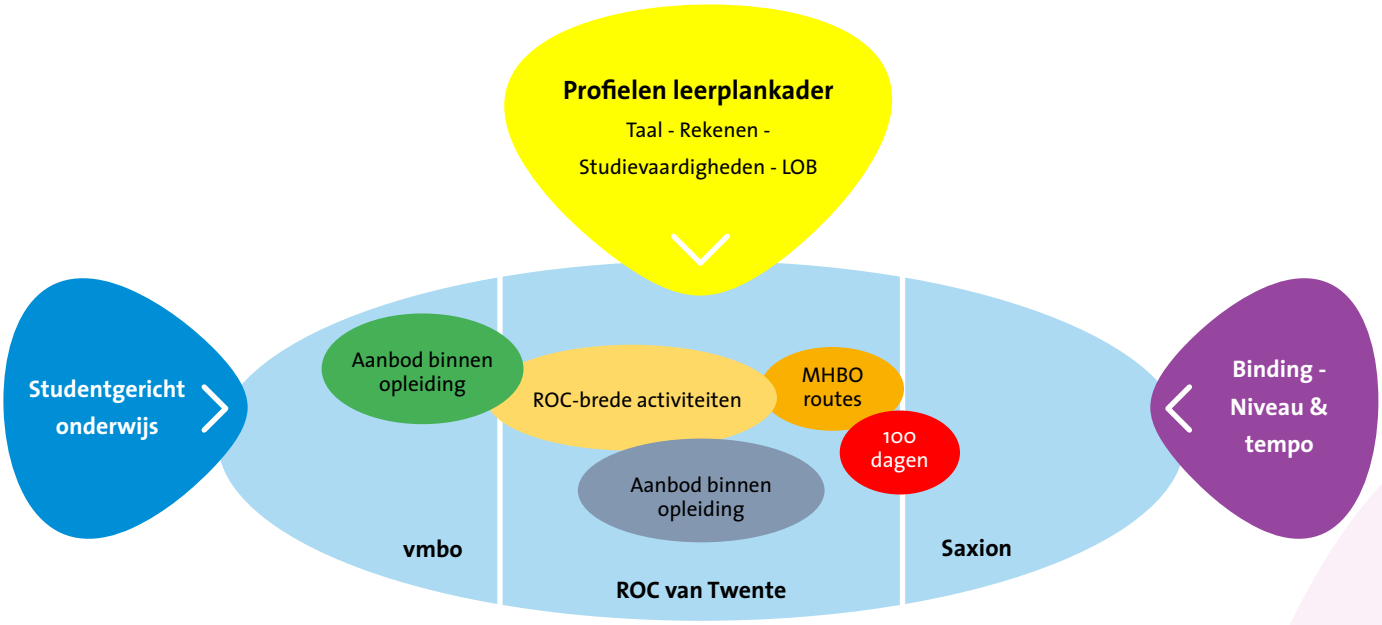
De doorstroom van leerlingen door de beroepskolom is al jaren een maatschappelijk vraagstuk. We weten dat studenten die vanuit het mbo doorstromen naar het hbo moeilijkheden ervaren met de overstap. Een kwalitatief goede doorstroom stelt studenten in staat hun talenten optimaal te ontwikkelen en studiesucces in het hbo te optimaliseren. Om hieraan bij te dragen is in 2014 het Toptraject gestart. RILANA PRENGER, STEPHAN VAN DER VOORT

DIT IS HET TOPTRAJECT

Het Toptraject richt zich op het vormgeven van een kansrijke en succesvolle onderwijsloopbaan voor vmbo-leerlingen die via het mbo een hbo-diploma willen halen. Vanaf het derde jaar vmbo (gemengde/ theoretische leerweg) krijgen leerlingen gedurende deze route verdiepend en soms extra onderwijs aangeboden tot en met het eerste jaar hbo. Dit wordt gedaan in de vorm van doorlopende leerlijnen voor studieloopbaanbegeleiding, studievaardigheden, taalvaardigheid en rekenen/ wiskunde (hierna: bouwstenen). Deze leerlijnen worden vormgegeven in studentgericht onderwijs, waarin het niveau, tempo en binding met het hbo centraal staan.

Het doel van het Toptraject is om alle leerlingen die doorstromen naar het hbo gelijke kansen te bieden op een hbo-diploma. Het wil leerlingen bereiken voor wie een loopbaan richting het hbo minder vanzelfsprekend is (vanuit bijvoorbeeld de sociale omgeving), het wil uitval en switch als gevolg van aansluitingsproblemen voorkomen, maar het wil leerlingen er ook vroegtijdig van bewust maken als het hbo niet bij hen past. De impact van het Toptraject op individuele levens van jongens en meisjes is daarmee enorm.

Het theoretisch kader van het »

Schematische weergave Toptraject Twente

Toptraject is gebaseerd op een literatuurstudie naar de succesfactoren in de doorstroom van het vmbo naar het hbo, beschreven in de zogeheten 'Bouwstenennotitie' (Ritzen & Mittendorff, 2016). Hiervan uit is er een leerplankader is ontwikkeld waarin de ontwerprichtlijnen en de uitstroomprofielen per fase voor de verschillende bouwstenen beschreven zijn (Duyvendak, ter Horst, Metz, Duesman & van der Voort, 2017).

VOOR VMBO-LEERLINGEN DIE VIA HET MBO EEN HBO-DIPLOMA WILLEN HALEN

Het leerplankader wordt in de vo-scholen vormgegeven door middel van projecten of verdiepend onderwijs binnen de reguliere vakken. Op het mbo krijgen de studenten een overkoepelend programma aangeboden, met daarnaast begeleiding en ondersteuning binnen de afzonderlijke mbo-opleidingen. In het laatste jaar stromen de Toptraject-studenten door naar het hbo via de doorstroom-keuzedelen in de zogeheten 'mhbo-routes': studenten ontvangen onderwijs op de hbo-locatie, gegeven door mbo- maar overwegend hbo-docenten en maken op deze wijze kennis met het hbo. Daarnaast krijgen ze een ouderejaars hbo-student als coach aangewezen die hen begeleid in dit traject. Op het hbo wordt vervolgens een 100-dagen programma aangeboden waarin de studentcoach weer een centrale rol speelt. In figuur 1 is de vormgeving van Toptraject Twente schematisch weergeven.

KANSENGELIJKHEID

De gehele route in het Toptraject is erop gericht om alle leerlingen dezelfde kans op een hbo-diploma te geven. Om dit mogelijk te maken wordt het Toptraject al gestart op het vmbo. Het Nederlandse onderwijssysteem dwingt leerlingen al vroeg in hun onderwijsloopbaan een bepaald niveau te volgen. Onderzoek laat zien dat leerlingen bij start van de instroom in het vo (vmbo/havo/vwo) nog relatief veel overlap laten zien in lees- en rekenvaardigheidenniveau. De ontwikkeling die de leerlingen hierna doormaken, is voor een deel afhankelijk van het aanbod dat ze krijgen (o.a. Elffers, 2016). Dit betekent, bijvoorbeeld, dat leerlingen die via het mbo naar het hbo gaan zich op een ander niveau kunnen ontwikkelen dan leerlingen met hetzelfde vaardighedenniveau die via de havo naar het hbo gaan. Door het Toptraject zal de kloof ten gevolge van de indeling op onderwijsniveau qua hbo-vaardigheden zo klein mogelijk blijven.

KETENSAMENWERKING

Elke samenwerking brengt uitdagingen met zich mee, en dat is minstens zo in een ketensamenwerking. In de regio Twente bestaat inmiddels een jarenlange samenwerking op bestuurlijk, managerial en in grote mate ook op uitvoerend niveau. Cruciaal bij ketensamenwerking is het formuleren van een gezamenlijk belang, hier voortdurend naar te handelen én het besef dat samenwerking de bereidheid van afzonderlijke partijen vraagt een deel van de autonomie op te geven in het vertrouwen hier meer voor terug te krijgen (Kaats & Opheij, 2011). In het Toptraject is dit gezamenlijk belang de individuele jongere die een droom heeft. Voortdurende aandacht voor mogelijk conflicterende organisatorische belangen, de verschillen in 'talen' die de partijen hanteren, personele wisselingen, onzichtbare

procesfactoren (groot versus klein, hoger versus lager) vragen veel van de kwaliteit van de sociale interactie op alle niveaus.

Om dit te bevorderen is een strakke organisatiestructuur neergezet en zijn op ieder niveau coördinatoren aangewezen die intensief afstemmen en samenwerken. Ook worden er door de keten bijeenkomsten georganiseerd voor voorlichting, kennisuitwisseling en professionalisering. Daarnaast worden er in het kader van kwaliteitszorg waarderende visitaties uitgevoerd, waarin afgevaardigden (docenten, coördinatoren, studenten) uit de eigen Toptraject-keten het gesprek aangaan over de invulling van het Toptraject bij één van de partijen. Verder is er een studentenplatform actief met Toptraject-studenten uit vo, mbo en hbo. De evidence-based benadering in de opbouw en het voortdurend monitoren van de interventies met kwantitatief en kwalitatief onderzoek hebben ook een centrale rol in het Toptraject en voeden de PDCA cyclus, Dit samen zorgt ervoor dat we steeds beter kunnen inspelen op de behoeften van de student. Bovenal stellen we bij iedere ontwikkeling en ieder besluit de student telkens weer centraal: de drijfveer achter het Toptraject.

> HET TOPTRAJECT: EEN GOOD PRACTICE VAN EEN KETENSAMENWERKING

UITDAGINGEN

Het Toptraject heeft zich ontwikkeld tot een good practice van een ketensamenwerking waarin het belang van een optimale ontwikkeling van de student echt centraal staat. Wel blijven er nog uitdagingen bestaan. Zo liggen er nog kansen op het gebied van het bereiken van de juiste doelgroep voor het Toptraject. Bijvoorbeeld, we weten dat eerstegeneratiestudenten minder vaak doorstromen naar het hbo en dat het rendement van studenten met een migratieachtergrond relatief laag is. Deze studenten zijn momenteel nog onvoldoende vertegenwoordigd in het Toptraject. Daarom worden er nu rolmodellen ingezet om deze doelgroep te kunnen bereiken. Ook wordt er een uitbreiding gerealiseerd voor vmbo-kaderleerlingen waarvan in de regio Twente blijkt dat gemiddeld 23% uiteindelijk doorstroomt naar het hbo (DUO, 2019).

Ook is de intrinsieke motivatie van studenten een uitdaging . Het is lastig voor studenten om zich vrijwillig (in het mbo en hbo deels naschools) in te zetten voor een ontastbare opbrengst in de toekomst. Daarom werken we momenteel aan het formuleren en vormgeven van tussendoelen om zo korte termijn opbrengsten inzichtelijk te maken.

Een onderwijsinnovatie heeft tijd nodig om zich te ontwikkelen en zijn weg te vinden in de routines van de organisatie. Een goed en realistisch besef hiervan, het hebben van uithoudingsvermogen en betrokken bestuurders zijn cruciaal hiervoor. Inmiddels telt het Toptraject Twente gemiddeld 1000 studenten per jaar en zijn ervaringen van studenten positief, voornamelijk met betrekking tot de binding met het hbo en relevante studievaardigheden. Er is zeker nog een weg te gaan, maar het fundament is gelegd. De eerste grote groep Toptrajectstudenten is afgelopen jaar gestart op het hbo. En we hopen dat er nog velen succesvol hun onderwijsloopbaan mogen afronden. ■

Het Toptraject is een samenwerking in Twente in de vorm van een doorlopende leerroute op 12 vo-scholen, ROC van Twente en Saxion. Inmiddels is hetzelfde traject ook gestart in de regio Achterhoek Liemers, en de Stedendriehoek (Deventer, Apeldoorn, Zutphen). Wilt u meer weten over het Toptraject?
Kijk op www.toptraject.nl.

Referenties

- *Dienst Uitvoering Onderwijs (2019). Doorstroom vmbo-mbo-hbo. Interne data.*
- *Duyvendak, N., ter Horst, H., Metz, A., Duesman, M., & van der Voort, S. (2017). Leerplankader Toptraject. Geraadpleegd op deze website.*
- *Elffers, L. (2016). Kansrijke schoolloopbanen in en op weg naar het hbo – een ketenbenadering. Amsterdam: AUP/ HvA.*
- *Kaats, E. & Ophey, W. (2011). Leren samenwerken tussen organisaties. Deventer: Kluwer.*
- *Ritzen, H. & Mittendorff, K. (2016). Bouwstenen voor het succesvol vormgeven van een leerweg VMBO – MBO–HBO. Enschede: Saxion Kenniscentrum Onderwijsinnovatie*

Toptraject
vmbo > mbo > hbo

RILANA PRENGER IS ALS ONDERZOEKER VERBONDEN AAN SAXION UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES, ONDERWIJS EN STUDENT SUPPORT – SAXION PRE PROGRAMMA TOPTRAJECT | STEPHAN VAN DER VOORT IS PROGRAMMAMANAGER TOPTRAJECT. VOOR MEER INFORMATIE EMAIL H.C.PRENGER@SAXION.NL | C.S.M.VANDERVOORT@SAXION.NL